

Tala med bild

En skrift om bildkommunikation

Innehåll

Bildens makt och magi

Bilden har alltid berört och fascinerat oss. Dess makt och magi förtrollar oss ständigt.

Bilder är aldrig tysta

Bilderna talar till oss. Vi försöker tala genom bilder. Vi måste lära oss mer om bildspråket.

Finspång – Västerås – USA

ABB Atom tjänade in kostnaderna för sin PictureTel-anläggning på första projektet.

Tecken på framsteg

Karin Rönmark på teckentolkcentralen i Örebro har provat bildtelefoner för teckentolkning och är entusiastisk.

Kommundata sparar mantimmar

Kommundata använder en fast förbindelse mellan Älvsjö och Skellefteå för data- och bildkommunikation. 1992 sparade de drygt 800 mantimmar.

Att lyckas med tekniken

Handfasta råd för bildkommunikation. Hur ska rummet vara inredd, hur ska man klä sig och hur agerar man bäst?

Vilka är dina behov?

Innan du bestämmer dig för att börja använda bildkommunikation, ta reda på behoven mer systematiskt.

Madelene von Heland

Jlf Söderström

Patric Hadenius

Birgitta Hultquist

Henrik Wahlforss

Redaktör: Henrik Wahlforss. Redaktion: Annevi Kant och Patric Hadenius.

Televerket har bidragit till att ta fram denna skrift. Olov Östberg, Statskontoret, har gett många goda råd. Läs gärna hans rapport om "Videokommunikation" för Stallet! (1993-02-17).

Inledning

Minns du ett liv utan fax eller dator? Utan dem skulle det kännas som att bo i vildmarken utan electricitet eller telefon. Om några år säger vi detsamma om bildkommunikation.

Jakten på kortare ledtider från produktutveckling, marknadsföring, produktion och distribution har tvingat fram den nya informations- och kommunikationstekniken. Många svenska företag är medvetna om att bildkommunikation underlättar kommunikation och beslut vid samarbete med t ex geografiskt spridda partners. Beslut kan tas snabbare, blir bättre underbyggda och säkrare.

Vad är viktigast: att snabbt och effektivt komma överens om någonting konkret? Eller att du och dina kunder, kolleger eller anställda träffas socialt? Bildkommunikation kan aldrig ersätta det personliga mötet, utan bara bli ett komplement.

Den här skriften syftar till att hjälpa dig med frågor som uppstår när bilder blir en del av kommunikationen. Med det vill vi säga att denna skrift inte handlar om tekniken.

Vi människor vill gärna uttrycka oss inte bara i ord utan även med mimik och kroppsspråk medan vi ser varandra i ögonen. Vid mer avancerad tvåvägskommunikation ställs nya och ibland okända krav på användare. Att ses och tala direkt med den som berörs samtidigt som vi – oberoende av avstånd – visar upp det vi producerar just nu, innebär en helt ny form av personlig kontakt. Det är mycket vi instinktivt och simultant förmedlar och själva avläser, som: ansiktsuttryck, små gester och tonfall, medan vi lyssnar på vad som sägs i ord. Ett bildsamtal är inte som att visa OH-bilder eller stillbilder.

Sedan urminnes tider har bilden varit viktig för människan. Vi är så bortskämda med bilder i alla dagliga sammanhang att vi knappast tänker på deras betydelse eller deras inneboende kraft. Tänk bara på att varje bild har ett huvudbudskap och är avsett att beröra just dig. Varför rinner då de flesta bilder av dig, medan andra gör intryck och fastnar? Vi bjuder på din första lektion i bildspråket.

Våra praktikexempel har vi valt slumpvis bland erfarna användare av bildkommunikation. När fler inser värdet av bildanvändning, utvecklas den här tekniken och på 4–5 års sikt kan vi sannolikt räkna med att många av oss rutinmässigt och dagligen använder tvåvägskommunikation med bild.

Vi ses i bild!

Henrik Wahlforss

Bildens makt och magi

Madeleine von Heland

Gammal och blind klagade Jean-Paul Sartre över att han inte längre kunde tänka. Hans tankar virvlade ju fram i kölvattnet efter det han skrev.

Som Sartres tankar föddes ur det skrivna, så föds bildens makt ur det avbildade. När bildens makt är som starkast, då laddar den oss med samma sorts magi som förvandlar vissa rum till helgedomar för våra jag att drömma sig bort i.

Men i dagens bildflimmer saknar nästan alla bilder magisk kraft. Bara ett fåtal har makt.

Så förhöll det sig emellertid inte i bildens barndom. Då var nämligen all bilder utan undantag lika magiska som de äldsta bilder världen känner – alla dessa djurkroppar som viktlost flyter fram över grottans vitmenade väggar.

Som ortodoxa ikoner eller katolska helgonbilder var grottmålningarna en gång upplysta av små fladdrande lågor. Men i grottorna var det inte vaxljus som brann utan djurfett i små stenlampor med vekar av flätat enträ. Också de flämtande lågorna förutan, vet vi att grottmålningarnas makt var magisk. Redan ett svartvitt fotografi räcker för att övertyga oss om den saken.

Magi markerar existensen av något annat än det för ögat synliga. Bakom grottmålningarnas djurkroppar döljer sig en förtröstan på totemdjurens styrka och en skräck för osynliga krafter som måste tämjas.

När sedan antikens Grekland förför oss med sina magiska ynglingar och jungfrur i marmor, då kan vi visserligen låta ett begrepp som skönhet vara svar nog på frågan varför. Men skönheten i sig är inte magisk. Det grekiska marmorfolkets magi förklaras av att de ville nå bortom det mänskliga upp till det gudomliga. På liknande sätt ska vi förstå den magiska dimensionen i en bysantinsk ikon. Den drabbar oss med full kraft i samma ögonblick som man inser att ikonerna ska ses som ett fönster öppet mot Gud.

Magi i bilder utanför det religiösa sfär är sällsynt av det enkla skälet att just magin är den lättast gripbara dimensionen av vår andlighet. Ändå har många politiska makthavare försökt sig på att fungera magiskt i oss. Bästa exemplet på en sådan bildpolitik är nog de romerska kejsarnas krav på sin undersåtar att dyrka symbolen för deras härskamakt – en porträttbyst i marmor eller brons – som en gud. Men vilka romare såg bilden av en Vespasianus eller en Marcus Aurelius som laddad med magisk kraft?

Renässansen och barockens furstar blåste nytt liv i maktkonsten från kejsartidens Rom och anställde bildmakare i politiskt propagandasyfte. Den propagandan rör väl ingen i dag. Däremot dyrkar vi geniet i en Leonardo da Vinci, en Michelangelo eller en Rembrandt. De män och maktstrukturer som skapade de ekonomiska förutsättningarna för Nya Tidens bildmagi intresserar oss bildkonsumenter knappast alls.

Vi lever fortfarande kvar i den romantiska föreställningen att makten i en bild hänger samman med upphovsmannens genialitet. Vi har svårt att som antika greker eller medeltida katedralbyggare se bilder som världar i sig, befriade från sina upphovsmän. Bilders förmåga till magiskt sug skulle vi 1900-talsmänniskor knappast alls förstå om inte vår tids ikonkonst faktiskt fanns: Reklamen.

Med alla upprätkliga knep – också de magiska! – lockar oss reklambilden att ständigt köpa nya biljetter till konsumtionens paradiset i tron att vi denna gång äntligen ska komma dit.

Reklambildens magiska makt har faktiskt fått oss dithän att vi uppfattar lycka som synonym till konsumtion. Sitt grepp om våra inre världar kommer reklamen sannolikt inte att förlora förrän vår längtan efter lycka fått ett annat innehåll.

Men hur lätt väger inte makten i en reklambild jämfört med makten i Bysans ikoner och kupolmosaiker. Se på Pantokratorn, där han i kolossalformat vakar över att ingen odöpt vanhelgar hans rum med sitt inträde. Hans blick träffar dig som blixten i samma ögonblick då träder över tröskeln. Den går inte att trotsa. Är du odöpt, vänder du om.

Bildens makt!

Hur kan en bild, över 8 000 år gammal, fortfarande kännas levande? Och fortfarande tala till oss? Man undrar vad kvinnan gör. Dansar hon? Forskarna grubblar. Bilden är återfunnen på en sandstensklippa i Saharaöknen och är målad cirka 6 500–6 000 f.kr.

Bilder är aldrig tysta

Ulf Söderström

När du visar en bild, eller visar dig själv i bild, berättar du en mängd historier och för fram flera budskap samtidigt. Därför kan det löna sig att öva upp sin förmåga att styra bildburna budskap. Man måste lära sig utnyttja bildernas många möjligheter och försöka berätta en sak i sänder. Bildspråket är innehållsrikt och talar till oss på många nivåer.

Bilder är bland de roligaste, starkaste och effektivaste uttrycksmedel som människan använder. Bilder berättar alltid något. Bilder är aldrig tysta.

Om vi jämför den enklaste bild med det skrivna eller talade ordet, kan bilden berätta effektivt och nyanserat om mycket komplicerade samband.

När du läser meningen "Flickan dricker saft" så väcker den troligen ett måttligt engagemang. Kanske minns du smaken av päronsaft eller sur rabarber. Men ser du flickan framför dig? Ser du var hon är? Hur hon ser ut? Hur gammal hon är? Vilken miljö och tid som bilden skildrar?

Tänk dig nu att du tittar på bilden av en flicka som dricker saft. Noga!

Det visar sig vara ett foto i färg och du ser förstås färgerna på hennes kläder. Hon sitter i en stor gammaldags trädgård. Du ser att hon dricker hallon- eller jordgubbsaft. Gräsmattan är gul eftersom sommaren var torr. Vädret är vackert och bilden är från 1960-talet. På det vita trädgårdsbordet ligger Ystads Allehanda. Flickan är runt 10 år och mycket lik din syster. I bakgrunden skymtar ett hus som väcker slumrande minnen inom dig. Huset ser på pricken ut som din mormors, i vilket du upplevde så många fina somrar...

Tankarna far iväg – och det är lätt hänt när vi ser på bilder.

Fotografen som tog bilden ville kanske bara berätta att det var en ovanligt varm dag och fånga den stekande solen, det gula gräset och den svalkande saften. Han eller hon tänkte inte på att tidningen låg på bordet, eller på huset i bakgrunden.

För vissa betraktare blir tidningen viktig, för andra den torra sommaren. Någon minns sin barndoms somrar så starkt att alla övriga budskap som bilden bär trängs undan.

Att berätta med bilder innebär till stor del att bestämma sig för vilken bildinformation som ska föras vidare och nå fram till de tänkta mottagarna. Eftersom bildspråket är så innehållsrikt är det svårt att välja bort det ovidkommande. Allt det som inte ska vara med i bilden.

I praktisk handling måste man göra utsnitt ur verkligheten och med hjälp av kameraskövaren eller tecknaren eller scenografen rensa bort människor, föremål och text som inte stöder vårt budskap.

För att kunna rensa bort och koncentrera måste du veta vad du vill berätta. Du måste vara klar över ditt huvudbudskap.

Det går att lära sig välja ut den information som ska kommuniceras. För att kunna öppna ögonen på andra måste vi börja med våra egna. Och det ska vi försöka göra nu.

På nästa sida finns en bild. Betrakta den helt fritt och låt alla dina intryck komma fram. Läs sedan mina kommentarer till bilden!

Flygplanet verkar hänga från taket. Många av bildens manliga betraktare önskar nog att de ägt ett så här häftigt modellplan som grabbar. Undrar om den äldre mannen är gammal flygare?

Roboten i naturlig storlek ser förunderligt levande ut. Den är välbekant på något sätt och verkar delta i samtalet. Har den spelat med i någon film? Är bilden tagen på ett filmbolag som gör rymdfilmer?

Den avskurna kvinnan verkar också titta på TV. Hon ler trots sin märkliga kroppsställning. Hennes funktion verkar enbart vara som bildelement.

På skrivbordet står en datorskärm påslagen. En grotesk figur med förvridna ansletsdrag syns på skärmen. Den tittar ut genom det blinda fönstret.

Det verkar vara fikapaus men utan fika för det finns inga koppar i bilden.

Här, nästan mitt i bild, sitter en svart, slipsförsedd, yngre man som skrattar. Han tittar inte på TV men han kanske skrattar åt något kul som gubben i rutan sagt. Eller också har den äldre mannen vid skrivbordet sagt nåt lustigt. Den äldre mannen som nog är chefen på det här kontoret verkar slötiitta på TV. Han skrattar också. Är gubben i lådan en komiker?

Bilden är full av skarpa skuggor. Sådana bildas när starka strålkastare används. Det sitter en mycket stark lampa i taket. Det syns på skuggorna under hyllorna och på golvet. Det är samma sorts ljussättning som i en IKEA-katalog. Troligen står det en stark strålkastare utanför fönstret också. Detta pekar på att bilden är tagen i en studio och därmed arrangerad i ett speciellt syfte.

TV-apparaten visar en "gubbe i rutan" som tittar rakt på oss. Mannen ser ut som en konventionell TV-personlighet. Ljussättningen ser ut som från ett nyhetsprogram. I bakgrunden syns en karta. Är det fråga om en väderleksrapport eller kanske geografisk frågesport? Är det inte något konstigt med hans blick och gester? Han är nog komiker.

På hyllorna, som också hänger från taket, står rader med små underliga robotar. Alla står i givakt som någon sorts troféer.

En strukturerad tolkning

I kommentarerna här på uppslaget har jag gett några av mina tolkningar och associationer till bilden. Strände de med dina?

I yrkeslivet har vi sällan tid att arbeta så här länge med bilder. Det är synd eftersom bilder är så innehållsrika och alltid berättar fler saker än vad vi först tänkt oss.

Att snabbare läsa av och tolka bilder är en mycket användbar kunskap, speciellt om vi ska producera själva. Istället för ett fritt betraktande kan du använda en trestegsmetod:

- 1** Bestäm först bildens sammanhang och framställningsteknik. Notera bildens storlek, placering och eventuella bildtexter. Är bilden tecknad, elektronisk eller fotografisk?
- 2** Nästa steg blir att beskriva vad bilden innehåller och svara på frågor som: Vilka personer och föremål finns i bilden? Var i bilden befinner de sig? Hur ser de ut? Ålder, kön? Har de kontakt med varandra? Är de klädda på något särskilt sätt? Finns det några samband mellan föremålen? Vem eller vad dominerar bildytan genom placering, storlek, färg, ljus, mörker, skuggor etc? Hur ser bakgrunden ut? Vad består den av?
- 3** Nu är det dags att undersöka vad bilden betyder. Leta först efter betydelser som du tror att många människor inom din bransch, i Sverige eller i vår västerländska kultur, skulle uppfatta på samma sätt som du. I detta steg görs en tolkning som en stor grupp människor skulle kunna hålla med om. Sedan släpper du fram alla dina personliga associationer. Alla vilda och omöjliga idéer som kan tänkas bubbla upp.

Åter till bilden. Avsändaren är kommunikationsföretaget PictureTel och syftet är att sälja deras videokonferensutrustning modell 150. Anser du att det är en bra bild?

Finspång–Västerås –USA

Patric Hadenius

ABB Atom i Västerås köpte en PictureTel-anläggning. Kostnaderna för anläggningen sparades in på första projektet. Numera används studion två gånger per vecka och intresset ökar hela tiden.

John Boldt-Christmas administrerar videocstudion på ABB i Västerås. Han anser att studion är ett mycket bra komplement till vanliga resor och möten. Den ersätter givetvis inte alla resor, men den ersätter rutinmötena.

– Videokonferenser är framför allt mycket bättre än telefonkonferenser.

Han berättar att det var under arbetet med en kärnkraftsoffert till Finland som videokonferensutrustningen köptes in. Man räknade ut att ABB Atom enbart på det projektet skulle tjäna in kostnaderna för studion på insparade resekostnader och reserider.

Kollegor på ABB Atom i Västerås och Sral i Finspång skulle i normala fall behövt resa två till tre timmar tur och retur för att mötas någonstans mitt emellan Västerås och Finspång. Nu går man in i studion och efter någon minut kan mötet börja.

– En förutsättning är förstås att man redan känner varandra och inte har behov av de rent sociala bitarna, säger John Boldt-Christmas.

Förutom mellan Finspång och Västerås har konferensrummet flitigt använts mellan kollegor i Västerås och i Windsor, USA.

– Det är nog de som blivit mest exalterade. Det är ju de som verkligen tjänar på ett sådant här system.

Medan bildkommunikationen mellan Finspång och Västerås mest sparades in reserider för möten som ändå skulle hållits, har kommunikationen mellan Sverige och

John Boldt-Christmas,
ABB Atom i Västerås.

USA medfört att man kunnat mötas oftare. Restider och reskostnader för ett vanligt möte är förstås väsensskilda från de man har för ett videomöte. Och de minskade kostnaderna gör att man kan träffas oftare.

John Boldt-Christmas främsta uppgifter när det gäller konferensanläggningen är att sköta bokningen, ge goda råd till konferensdeltagarna inför mötet och att visa hur de ska använda anläggningen.

- Studion är mycket lättanvänd, berättar han. Efter några minuters instruktion klarar de flesta deltagare att hantera anläggningen själva.

- Det enda som kräver lite fingerkänsla är dokumentkameran, fortsätter han. Men jag brukar rekommendera deltagarna att faxa över de papper som ska användas under mötet. Det är enklare.

En annan rekommendation är att man

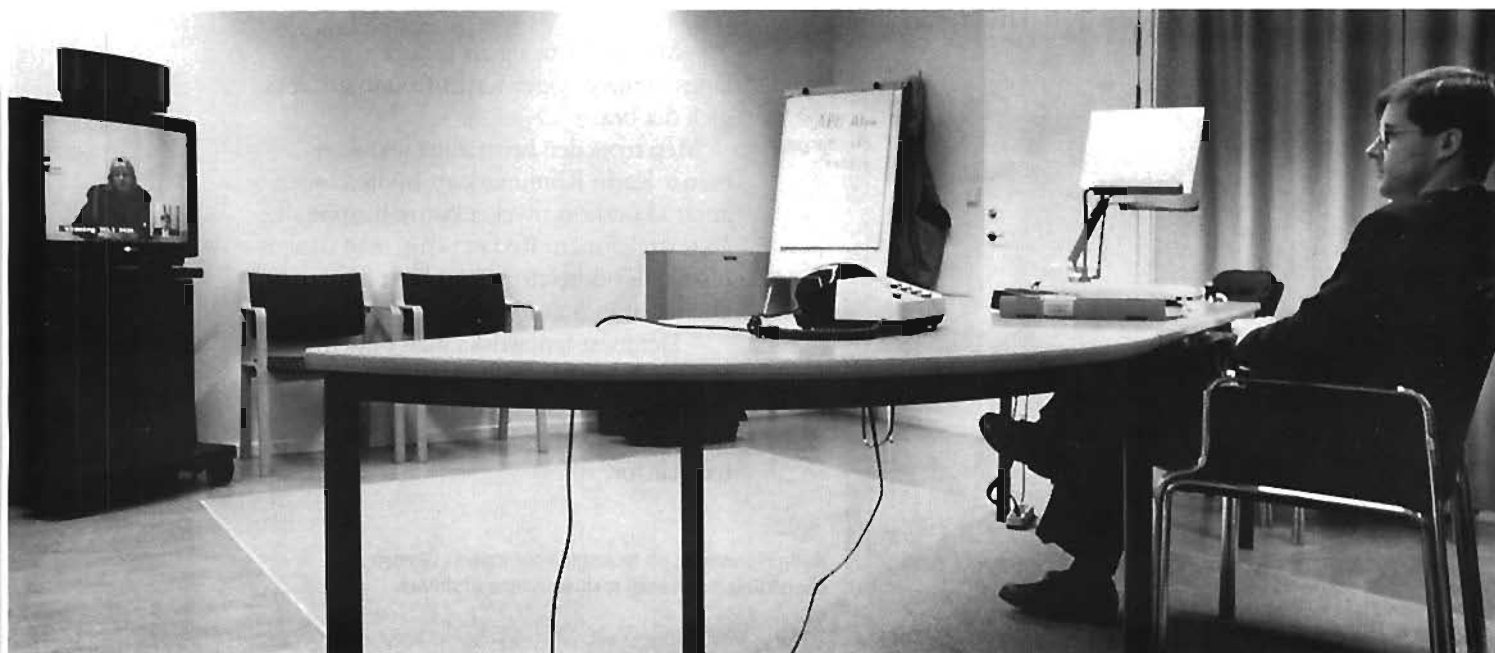
ska komma någon minut före utsatt tid och att det är extra viktigt att hålla på mötesdisciplinen. Det finns en liten fördröjning i systemet och håller man inte på turordningen är det annars lätt att oavsiktligt börja prata i mun på varandra.

- Man vänjer sig snabbt och efter några minuter brukar det inte vara några problem, kommenterar John Boldt-Christmas.

Anläggningen är en PictureTel 400. Ett system som består av en TV, en kamera och en dokumentkamera.

- Om vi fick önska oss något skulle vi komplettera med ytterligare en monitor, så att man både kan se personer och dokument samtidigt.

- Det fina med anläggningen är just att den är så enkel. Det blir faktiskt till stora delar som ett helt vanligt möte, avslutar en positiv John Boldt-Christmas på ABB

Tecken på framsteg

Patric Hadenius

En av de verkliga entusiasterna inför bildtelefonin hittar man i Örebro. Karin Rönnmark är chef för en teckentolkcentral, hon har provat bildtelefoner i verksamheten och är helt övertygad. Bildtelefoner är definitivt det som kommer.

På bomässan i Örebro visade man sommaren 1992 bildtelefoner och hur de kunde användas för att prata teckenspråk. Det var Tolkcentralen i Örebro som tillsammans med Televerket genomförde ett försök med bildkommunikation mellan några hus i området.

Experimentet var kanske ingen succé, men man lärde sig mycket.

– Vi lärde oss hur viktigt det var med de små detaljerna, till exempel med belysning, med bakgrund och med klädval, berättar Karin Rönnmark.

Bildtelefonerna på bomässan var mer ränkra som en förevisning än ett vetenskapligt försök. Massor av folk samlades runt bildtelefonerna, vilket var meningen. Men det var också det som gjorde att bakgrunden blev så brokig och att budskapen ibland hade svårt att nå fram.

Karin Rönnmark på teckentolkcentralen i Örebro ser bildtelefonen som texttelefonens ersättare.

– Vi ska snart starta ett nytt försök och då ska vi vara noggranna med att utforma platserna runt bildtelefonen och ge användarna tydligare instruktioner, säger Karin Rönnmark.

Det nya försöket ska innehålla åtta terminaler utplacerade i Örebrotrakten. Telefonerna ska placeras både i mer offentliga miljöer, som de dövas hus, och hemma hos döva.

Tekniken som används är Tandbergs bildtelefoner med två teleledningar mellan varje telefon. Det är en teknik som har sina brister. Tandbergsterminalen är utformad för att vara liten och behändig, inte för att ge optimal bildkvalitet.

Överföringshastigheten, 2 x 64 kbit/s, är låg och teckenspråket som bygger på små snabba rörelser kommer inte till sin fulla rätt.

– Man fick lära sig att teckna långsammare, säger Karin Rönnmark. Då gick det bra.

Men trots den bristfälliga tekniken menar Karin Rönnmark att bildtelefonen är ett så oerhört mycket bättre hjälpmedel än texttelefonen. Redan i dag, med dagens teknik, är bildtelefonen ett klart bättre alternativ än framför allt texttelefonen.

– Det mest fantastiska med bildtelefonen är ju att inget går förlorat. Teckenspråket är ett mycket visuellt språk och det skrivna språket är ett andrahandspråk för dem vi tecknar för.

Karin Rönmark framför sin Tandberg bildtelefon.

Det skrivna språket är visserligen också ett språk med nyanser. Men det är svårt utan mycket träning att skriva som man talar. För de som använder teckenspråket är det där alla nyanser och all mångfald finns. Att sätta sig ner och skriva på en texttelefon upplevs av många som ett hinder.

Problemet som gör att Karin Rönmark ändå inte är beredd att helt gå över till bildtelefoner i dag är, förutom kostnaderna, den dåliga spidningen. Man kan jämföra med införandet av faxmaskiner. Innan alla hade fax ville ingen ha fax eftersom det inte fanns någon att skicka till. Både sändare och mottagare måste ju ha en bildtelefon. Det räcker inte om Tolkcentralen i Örebro har aldrig så många bildtelefoner, ute i landet sitter de fortfarande med sina texttelefoner.

Men spridningen kommer att öka, det är Karin Rönmark övertygad om. Och ett område som hon tror mycket på är distanstolkning.

– I Sverige har vi ont om tolkar och det är stora avstånd. Bildtelefonen kan avhjälpa båda de problemen.

I varje fråga om bildtelefoner och bildkommunikation utstrålar Karin Rönmark

sådan entusiasm och framtidstro. Det är svårt att få henne att peka på några direkta problem, problem som inte är övergående.

– Bildtelefonen är definitivt något som kommer. Jag är en sådan där övertygad, vill du ha kritik får du fråga någon annan, avslutar Karin Rönmark.

Nils-Börje Eklöv är ansvarig från Televerkets sida och lika entusiastisk som Karin Rönmark.

– Investeringen för en Tandberg bildtelefon är ungefär 100 000 kronor. Det är samma kostnad som för texttelefonerna när de kom, menar Nils-Börje Eklöv, och hoppas att döva ska kunna få bidrag till en bildtelefon i stället för en texttelefon.

Han håller med Karin Rönmark om att spridningen just nu är problemet, inte tekniken. Men det dröjer inte länge förrän även det problemet är löst. Användningen av bildtelefoner kommer att öka dramatiskt, även för oss som inte talar teckenspråk.

– Med bland annat instickskort till PC och Mac och möjlighet att bildkommunicera över ett lokalt nät med Ethernet kommer antalet bildtelefoner att öka drastiskt, avslutar Nils-Börje Eklöv.

Kommundata sparar mantimmar

Patric Hadenius

Kommundata räknade ut att man behövde tjäna nio resor per månad för att videokonferenssystemet skulle löna sig. I dag tjänar man mellan 15 och 20 resor per månad.

På en fast linje mellan Skellefteå och Stockholm har Kommundata installerat ett videokonferenssystem. Ett år efter starten används det i genomsnitt 30 timmar i veckan.

Anders Pettersson var ansvarig under systemets första år och han har bra kontroll över hur systemet används. Efter varje videomöte får deltagarna fylla i en liten enkät, med tre frågor. Den viktigaste frågan är hur mötesdeltagarna skulle ha träffats om inte videokonferenssystemet funnits. Det visar sig att man tjänat 210 tur- och returresor under 1992. Resor som tar minst två timmar i varje riktning. Det betyder 840 intjänade mantimmar, enbart i tid!

Anders Pettersson jämför med alternativet telefonkonferenser:

– Videokonferenser är vida överlägsna. Man ser vem man talar med, man ser hans eller hennes omedelbara reaktioner, berättar en mycket positiv Anders Pettersson.

– Jag tycker också att man är mer aktiv under en videokonferens än under ett telefonmöte.

Anders Pettersson spekulerar i om det kan bero på att man har en bestämd tid när mötet ska vara klart. Man har bokat studion fram till ett visst klockslag och sedan ska en ny konferens ta över.

Konferensrummet i Skellefteå används enbart för videokonferensmöten. I rummet finns tre kameror: en med zoom, en fast och en för dokument. Det finns två monitörer: en stor för inkommande bild och en liten för utgående bild. Systemet är köpt av televerket som också monterat systemet och möblerat rummet.

– Systemet är väldigt enkelt att använda. Power on och sedan är det bara att växla mellan kamerorna. Svårare än så är det inte, tycker Anders Pettersson.

Det finns några situationer som Anders Pettersson pekar på, då bildkommunikation inte går att använda. I en säljsituation till exempel måste man inte bara se varandra utan också träffas, menar han.

– Jag kan också tänka mig att personal som reser sällan kan uppleva videokonferensen som att de blir berövade en resa. För oss som reser ofta är det väl däremot bara skönt att slippa resa.

– Men den enda verkliga begränsningen som jag upplever i dag är att vi bara är uppkopplade mot Stockholm. Kontoren i till exempel Lund och Göteborg kan vi inte nå med bildkommunikation.

Den fasta linjen mellan Skellefteå och Stockholm användes till en början bara till datakommunikation. Och det är fortfarande datakommunikation som har högsta prioritet. Men kapaciteten 2 Mbit/s räcker dessutom för videokonferenser och för att koppla samman växlarna i Stockholm och Skellefteå.

Videokonferenssystemet infördes på försök i september 1991, bland annat för att fylla ut överkapaciteten på den fasta linjen. Den egna utrustningen kom på plats i december 1991. I januari och februari gick det trögt med bokningen.

– Vår VD skrev då ett brev där han pekade på hur man kunde spara tid och pengar genom att använda systemet. Och i samband med det utskicket kallade vi också till en demonstration.

Därefter ökade bokningen. Statistiken visar att studion var bokat 9 timmar/vecka i januari, 12 timmar/vecka i februari, medan det i april hade kommit igång ordentligt med 27 timmar per vecka.

– I dag är vi i stort sett fullbokade. Om man vill ha studion någon bestämd tid får man boka två månader i förväg, avslutar Anders Pettersson på Kommundata i Skellefteå.

Att lyckas med bildmöten

Birgitta Erikson Hultquist

Anpassa lokalen

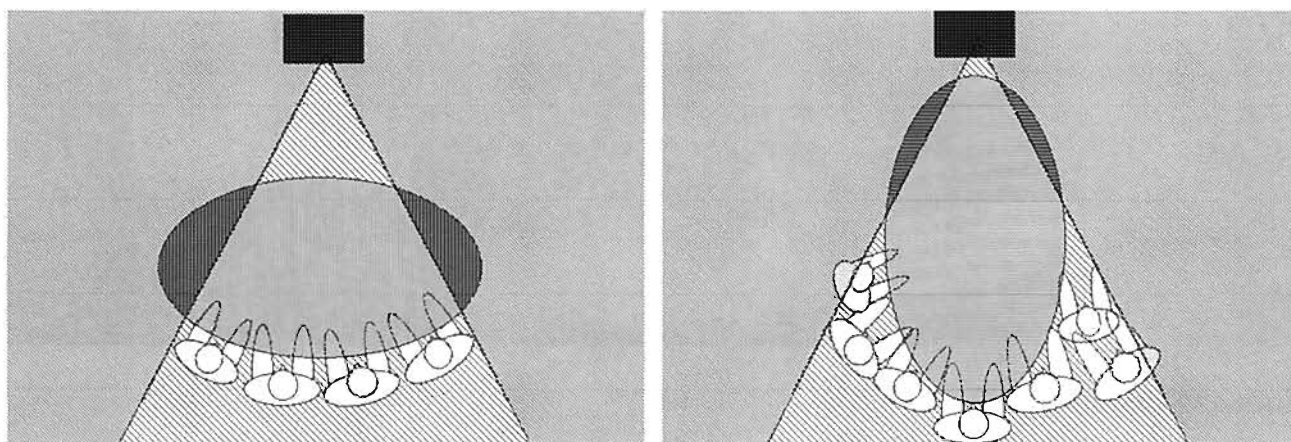
Ofta finns konferensutrustningen i en lokal som också ska kunna användas till vanliga sammanträden. Det är lätt att anpassa miljön, så att den kommer att fungera bra för videokonferens. Här är några tips:

- Ordna en lämplig bakgrund genom ett draperi i ett ljust mellangrått tyg av sammetstyp. Tyget låter personerna komma till sin rätt och passar även bra som bakgrund till de flesta kläder. Undvik alla ovidkommande detaljer, typ skyltar och växter, som kan dra uppmärksamheten från personen och budskapet.
- Lägg gärna en mjuk matta på golvet. Då undviks skrap av fötter eller portföljer som dunsar i golvet och man får dessutom en bättre ljudåtergivning i lokalen.
- Blanda aldrig dagsljus och elbelysning. Se till att det går att fälla ner befintliga persienner eller att det finns möjlighet att dra för eventuella gardiner. Komplettera gärna det befintliga ljuset med ett lysrör med varmt sken. Rikta ljuset uppåt och bakåt, så att ljuset sprids och eventuella skuggor blir mjukare.
- Lyssna på bakgrundsljudet i lokalen. Undersök möjligheten att stänga av eller dämpa fläktar och luftkonditionering som kan komma att störa för mycket under själva konferensen.

Inred lokalen

Om möblering kan sägas mycket, detta är några enkla råd.

- Idealiskt är lätta, flyttbara möbler.
- Stolar utan armstöd ger störst möjlighet att få in många personer på liten yta. Kameran har då möjlighet att zooma in mer, och motparten kan se personerna bättre. Placera stolarna omlott. Spännvidden i olika personers längd minskar om långa personer placeras på de bakre stolarna. Då ryms också fler personer samtidigt i bildrutan.

Ett ovalt bord är anpassningsbart.

- Ett ovalt bord ger flexibilitet och utrymme för maximalt antal deltagare på en given yta. Genom att vända bordet i förhållande till mottagar-skärmen kan samtliga personer ses av såväl motparten som av varandra.

Styr valet av utrustning

Ett av huvudmålen med videokonferens är att vi ska kunna se varandra i ögonen, när vi talar med varandra. Därför är det viktigt, att kameraobjektiven placeras i ögonhöjd. Kamerorna bör också placeras nära ankommande bild, så att talaren kan titta direkt in i kameran så ofta som möjligt. Det innebär att du åtminstone försöker titta i den del av bildrutan, som är närmast kameran. Kamerornas placering avgör helt om vi kommer att uppnå känslan av att vi befinner oss på var sin sida om ett fönster.

Ska konferensdeltagarna kunna röra sig i lokalen för att tex demonstrera någonting, skriva eller rita något på stor väggtavla är det nödvändigt att åtminstone en av kamerorna är flyttbar och går att förändra i höjdläge.

Det är en otrolig fördel att kunna växla mellan "talar-bilder" och "lyssnar-bilder". När en person är aktiv, dvs. talar, förklarar, demonstrerar eller svarar på frågor, bör den personen visas inzoomad i så stor och tydlig bild som tekniken medger och som krävs för

att tillåta även en person med ett yvigt kroppsspråk att agera utan inskränkningar. När vi lyssnar på motparten, ska samtliga lyssnare synas i bildrutan, så att talaren ges möjlighet att avläsa så många reaktioner som möjligt.

I dokumentkameran kan vi visa ritningar, overheadbilder, texter och föremål. Ju mer flexibelt du kan arbeta med den, desto större nytta har du av den. Bäst placeras den hängande från en rörlig takskena med lättmanövrerad fjärrkontroll. Placera före varje sändning dokumentkameran på rätt sida, dvs. ta hänsyn till om det är en höger- eller vänsterhänt person som ska utnyttja den.

Utnyttja det liggande TV-formatet, när du framställer texter för dokumentkameran.

Årets resultat

Skjd sjjhd f sdh shödlkkughr lk 9jnd fogsieh
kfd sdlfguhe dlsd fgk 9jnhbd sd fgk
9jnhsdfkjfdh fkjherkghoier
uhvZDD:SKjvbnsdf hseriugh f.nbdfguhse
giudhfnhd f dla9jn dlfskj d sjjhd f sdh shödl
ikkughr lk 9jnd fogsieh kfd sdlfguhe dlsd fgk
9jnhbd sd fgk 9jnhsdfkjfdh fkj
erkghoieruhvZD D:SKjvbnsdf hseriugh
f.nbdfguhse giudhfnhd f dla9jn dl f
Skjd sjjhd f sdh shödl ikkughr lk 9jnd fogsieh
kfd sdlfguhe dlsd fgk 9jnhbd sd fgk
9jnhsdfkjfdh fkjherkghoieruhvZDD

Årets resultat

Skjd sjjhd f sdh
shödlkkughr lk 9jnd
fogsieh kfd sdlfguhe
dlsd fgk 9jnhbd sd
fgk 9jnhsdfkjfdh
fkjherkghoier
uhvZDD:SKjvbnsdf
hseriugh f.nbdfguhse
giudhfnhd f dla9jn
dlfskj d sjjhd f sdh
shödl ikkughr lk 9jnd
fogsieh kfd sdlfguhe

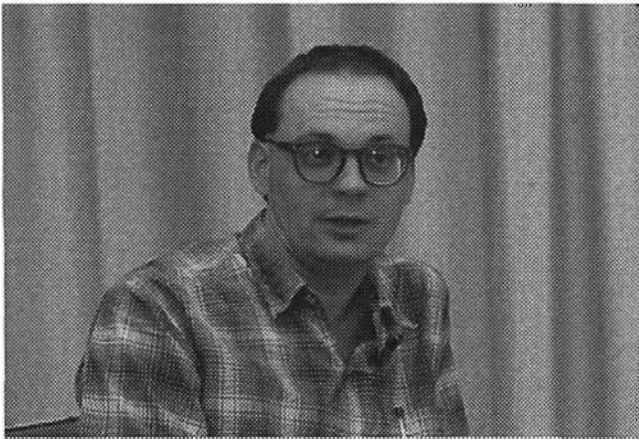
Liggande format utnyttjar hela bildytan.

Stående format – viktigt
utrymme går ej att utnyttja.

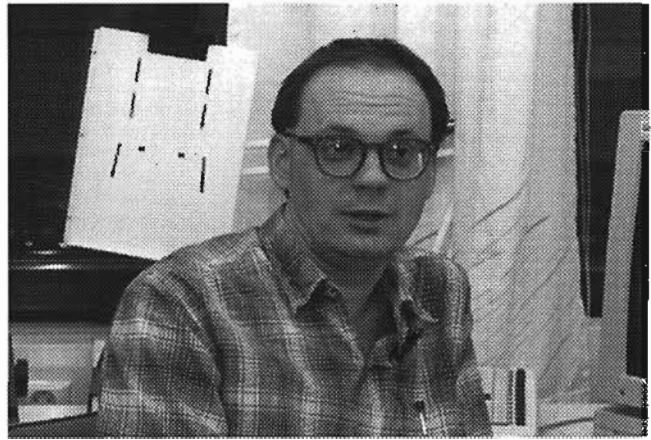
Det viktiga ljudet

Ingen sändning är den andra lik. Möbleringen varierar, ljudnivåerna skiftar, olika personer talar olika högt och tydligt. En och samma person talar ibland olika högt vid olika tillfällen. I mindre sammankomster kan en bordsmikrofon fungera bra. Med två till fyra deltagare bör två riktade bordsmikrofoner vara en bra standardutrustning. När flera personer ska prata, kan standardutrustningen kompletteras med en trådlös sändarmikrofon.

- Personer som talar extremt lågt eller personer som vänder och vrider på huvudet när de talar, låter bättre och tydligare när de utrustas med en "mygga" på bröstet.
- Tänk på att människor nästan alltid talar högre och tydligare vid röstprov, än vad de sedan gör under konferensen.
- Låt din motpart tala till punkt, innan du själv börjar prata. Detta är speciellt viktigt att komma ihåg i flerpartsmöten (3 - 7 deltagande studios), eftersom denna typ av konferens är ljudsrydd.

Ren bakgrund, personen syns

Orolig bakgrund, personen försvinner.

God planering

En noggrann planering av videokonferensens längd och innehåll ökar förutsättningarna för ett lyckat genomförande. Samtliga deltagare bör i förväg ha klart för sig vad som förväntas av dem under mötet.

Effektiva konferenser kräver en hel del av deltagarna, och erfarenheten pekar på att man helst inte ska planera möten som är längre än en timme och trettio minuter. Vill du genomföra lägre konferenser är det lämpligt att lägga in en paus med möjlighet att lufta ur rummet, göra toalettbesök eller ta en kopp kaffe. Att detaljplanera möten av olika slag är inget specifikt för videokonferens, men mediet styr i sig mot disciplinerade, tidseffektiva möten.

Så här förbereder du dig

Förhoppningsvis brukar du se över Dina medhavda papper och dagordning inför ett sammanträde. Motsvarande förberedelser före videokonferens blir:

- Kom i god tid. Kontrollera att rummet är utvädrat.
- Bekanta dig ordentligt med utrustningen och ta reda på hur du sköter den under mötet, alternativt vilken service du får från studiopersonalen.
- Lägg allt material som ska visas i dokumentkameran i rätt ordning och förvissa dig om att papperen är tydliga och läsbara i bild. Annars är det bättre att faxa iväg dem till motparten före mötet.
- Kontrollera hur bilden kommer att se ut när du själv pratar. Tänk på hur motparten upplever ögonkontakten med dig.
- Kontrollera hur bilden bör vara, för att samtliga i studion ska synas, när ni lyssnar på motparten.
- Kontrollera att samtliga som ska prata hörs ordentligt.

När samtliga personer är på plats är det lämpligt med en presentation, om inte alla känner varandra sedan tidigare. Känner man varandra, kan ett kort samtal om väder och vind tjäna samma syfte, nämligen att kontrollera och finjustera ljudet och dessutom dämpa eventuell nervositet hos deltagarna första gången.

Vilka är dina behov?

Vi hoppas att denna skrift har gett dig en inblick i vad man kan göra med bilder och bildkommunikation. Innan du bestämmer dig för att börja använda bildkommunikation bör du mer systematiskt ta reda på behoven inom ditt företag eller din organisation.

En kartläggning och en analys av personalens rese- och mötesvanor kan vara en bra början. Du kan också göra som några amerikanska informationsexperter: skriv en egen företagsintern guide för bildmöten. Den kan i så fall innehålla detaljerade uppgifter om kostnader för resor och möten, och den kan peka på de särskilda fall då bildkonferenser kan vara ett alternativ.

Varför inte börja med att leta efter svaren på följande frågor:

- Används bildmöten redan inom företaget eller organisationen?
- Vilka inom företaget eller organisationen kan tjäna på bildkommunikation?
- Kan produktiviteten öka genom bildkommunikation?
- Hur ofta skulle en bildkommunikationsanläggning komma att användas?
- Hur använder konkurrenterna bildkommunikation?
- Vilken teknik passar företaget eller organisationen bäst?
- Ska utrustningen hyras eller köpas?
- Hur förhåller sig utrustningens pris mot dess bildkvalitet, användarvänlighet och användbarhet?
- Kan anläggningen kommunicera med andra bildkommunikationsanläggningar?

Teledok INFO

Televerkets styrelse inrättade TELDOK med syfte att medverka till snabb och lättillgänglig dokumentation beträffande användningen av teleanknutna informationssystem i arbetslivet. TELDOK förvaltar ett anslag som skall bidra till:

- Dokumentation vid tidigast möjliga tidpunkt
- Publicering och spridning, i förekommande fall översättning, av annars svåråtkomliga erfarenheter, samt kompletteringar avsedda att öka användningsvärdet för svenska förhållanden och svenska läsare
- Studieresor och konferenser i direkt anknytning till arbetet med att dokumentera och sprida information

Ytterligare information lämnas gärna av TELDOK Redaktionskommitté. Där ingår:

Bertil Thorngren (ordförande), Telia AB, 08-713 3077

Göran Axelsson, finansdepartementet, SAMS, 08-763 4205

Hans Iwan Bratt, LKD, 08-753 3180

Birgitta Frejhagen, 08-649 58 08

Peter Magnusson, TCO (ST), 08-790 5153

Agneta Qwerin, Riksskatteverket, 08-64 83 78

Herbert Söderström, 0650-800 59

Bengt-Arne Vedin, Metamatic AB, 08-660 3585, 790 8381

Anna Karlstedt, IMIT, 08-736 9471

P G Holmlöv (sekreterare), Telia AB/HHS, 010-213 1627

Adressen är: TELDOK, c/o Anna Karlstedt, IMIT, Box 6501, 113 83 STOCKHOLM. FAX: 08-32 65 24.

Skicka gärna in projektidéer eller ansökningar om medel för att dokumentera användningen av teleanknutna informationssystem!

TELDOK utger flera skriftserier. Exempel på nyligen utkomna publikationer är...

TELDOK-Info

13 Tala i bild. Juli 1993.

12 Nya affärsmöjligheter med faksimil överföring. Februari 1992.

11 Röst- och talsvarssystem i informationsteknologins tjänst. Januari 1992.

TELDOK Rapport

82 Danmark... Framgångsrika medborgarkontor och hög "IT-temperatur" i enskilda företag och regioner. Juni 1993.

81 Danskt brobygge pågår. Sociala försök med informationsteknologi. Juni 1993.

80 ESPRIT, EUREKA och RACE - tre pan-europeiska IT-satsningar. The TRUE story! Februari 1993.

79 Fler fyllda frakter med elektronisk asfalt... December 1992.

78 Närbilder. i. Kommunpolitiker i dataåldern. ii. Kommunerna och datalagen. December 1992.

77 Telematik för italienska småföretag. December 1992.

76 Teletjänster. November 1992.

Via TELDOK

21 Information Technology, Social Fabric. Maj 1993. *Endast på engelska!*

20 Effektivare godstransporter - Praktikfall Bergslagen. Mars 1993.

TELDOK Referensdokument

K Utgivning 1981-1991. April 1992.

Enstaka exemplar av publikationerna kan beställas dygnet runt från DirektSvar, 08-23 00 00. Ange helst rapportnummer!

Den som i fortsättningen önskar erhålla skrifter från TELDOK får automatiskt alla TELDOK Rapport och alla TELDOK-Info.